

Information om

Amnesty

WAR
S

AMNESTY
INTERNATIONAL

INNEHÅLL

1. Information om Amnesty
2. Amnestys Bakgrund
3. Utvecklingen av Amnestys åtaganden
4. Mänskliga rättigheter
5. Folkrätt
6. Humanitär rätt
7. Konventioner och mänskliga rättigheter
8. Den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter

1

Information om Amnesty

Amnesty Internationals vision är en värld där varje människa åtnjuter alla de rättigheter som ingår i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Amnesty International utreder och dokumenterar allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter. Vi utövar påtryckningar mot makthavare för att förebygga, förhindra och stoppa dessa kränkningar, samt kräver att de som gör sig skyldiga till övergrepp ska ställas inför rätta. För att öka kunskapen om de mänskliga rättigheterna arbetar Amnesty International även med information, utbildning och opinionsbildning.

Några frågor som Amnesty

International arbetar för:

- rätten till åsikts- och yttrandefrihet
- ett avskaffande av tortyr och dödsstraff
- rätten att inte bli diskriminerad, till exempel på grund av politisk eller religiös åskådning, etnisk tillhörighet, kön eller sexuell läggning
- att stoppa våld mot kvinnor
- flyktingars och migranternas rättigheter
- rätten för de mest marginaliserade att få sina ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter tillgodosedda

Politisk opartiskhet

Amnesty värderar inte politiska partier eller idéer som makthavare eller politiska fångar företräder. Detta med undantaget att vi inte betraktar personer som använt eller förespråkade våld som samvetsfångar.

Religiös opartiskhet

Amnesty värderar inte religiösa uppfattningar som makthavare eller religiösa fångar står för. Amnesty accepterar aldrig övergrepp mot mänskliga rättigheter, även om de skulle anses tillhöra en religiös tradition eller ha stöd i religiösa skrifter. Vad gäller religiösa symboler, kläder eller ritualer anser vi att de, så långt det är praktiskt möjligt, ska vara den enskildes val och ansvar. Vi är motståndare till att människor utsätts för religiöst präglad tvång, men också emot inskränkningar av människors religiösa uttryck, till exempel att bära slöja/huvudduk.

Ekonomisk opartiskhet

Amnesty tar inte emot ekonomiska bidrag från statliga aktörer. Skälet till detta är att vi vill undvika risken att hamna i beroendeställning

2

Amnestys bakgrund

Uppväckandet av Samvete: Från

Lissabon till en Global Rörelse

En dag, när den brittiske advokaten Peter Benenson var på väg till jobbet läste han en tidningsartikel om två portugisiska studenters öde. De hade suttit på en restaurang i Lissabon, höjt sina glas och skålat för friheten. Kort därefter greps de och dömdes till 7 års fängelse.

Födelsen av "Vädjan om Amnesti" 1961

Tillsammans med några andra personer organiserade Benenson en årslång kampanj, "Vädjan om amnesti" 1961. Syftet var att dra uppmärksamhet till världens politiska fångar och bombardera myndigheterna med protestbrev. Kampanjens startskott var en artikel med rubriken "De glömda fångarna" som publicerades i tidningen *The Observer* den 28 maj 1961. Artikel, som uppmanade folk att protestera mot att människor fängslas till följd av sin politiska eller religiösa övertygelse, fick internationell spridning och ett enormt gensvar.

En Tidlös Verklighet:

"Slå upp din tidning..."

Den inledande meningen i artikeln äger sin giltighet än i dag, årtionden efter det att den skrevs: "Slå upp din tidning vilken dag som helst i veckan och du kommer att finna en rapport från någonstans i världen om någon som fängslats, torterats eller avrättats därför att hans regering inte accepterar hans åsikter eller religion."

Från Protestbrev till Internationell

Rörelse: Amnestys Födelse

Inom en månad hade läsarna skickat tusental brev och erbjudanden om praktisk hjälp. Uppmuntrad av det stöd han erhållit tog Benenson nästa steg i kampanjen och grundade en ny internationell rörelse - Amnesty International.

Global Mobilisering: Amnesty

Internationals Tillväxt och

Den Svenska Sektionen

Inom ett år hade rörelsen skickat delegationer till fyra länder för att vädja för fångar samt tagit upp 210 vädjandefall.

Medlemmarna hade organiserat nationella avdelningar i sju länder. Den svenska sektionen av Amnesty International bildades 1964 av advokaten Hans Göran Franck och författaren Pär Wästberg. Samma år startades den första amnestygruppen i Stockholm.

Folkligt Engagemang och

Amnestys Väg till Framgång

Då, för flera årtionden sedan, fanns det de som avfärdade Amnesty som "en av vår tids större dårskaper". Tanken på att vanliga människor utan politisk och ekonomisk makt skulle kunna förändra brutala regimers handlande var naiv, ja näst intill löjeväckande. Men det var det folkligt förankrade agerandet från "vanliga" människor världen över som skulle komma att bli Amnestys styrka. Idag råder det inte längre något tvivel om att Amnestys arbete ger resultat!

3

**Utvecklingen av Amnestys
åtaganden**

1961: Samvetsfångar och En

Artikel som Förändrade Allt

Amnesty International började 1961 som en organisation som jobbade för att få samvetsfångar världen över fria. Idag ser Amnestys åtagande helt annorlunda ut och många förändringar var väldigt kontroversiella. Hur skedde detta och vilka steg var Amnesty tvungna att gå på vägen?

Amnestys Mänskliga

Rättighetsgrund och Utvidgningar

Bakgrunden till Amnestys åtagande är rotad i FN:s Allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och andra människorättsnormer, inklusive FN:s konventioner om mänskliga rättigheter från 1966 och Tortyrkonventionen från 1984.

Strävan efter Effektivitet och

Åtagandets Ram

För att vara en effektiv organisation har Amnesty valt att begränsa sitt arbete genom ett åtagande, en ram inom vilken arbetet ska bedrivas. Det internationella årsmötet, Global Assembly, beslutar om förändringar av Amnestys åtagande. Ofta har beslutet föregåtts av pilotprojekt och utvärderingar innan tillägg inkluderas i åtagandet.

1960-talet: Från Samvetsfångar till Politiska Fångar

Åtagandets ursprung, på 1960-talet, var fokuserat på samvetsfångar, personer berövade friheten på grund av politiska eller religiösa övertygelser. Med tiden utvidgades åtagandet för att inkludera krav på korrekta rättegångar för alla politiska fångar.

Tillägg av Tortyrfrågan och Dödsstraffets Inkludering

Under senare delen av 60-talet inkluderades arbetet mot tortyr i åtagandet, och år 1974 utökades arbetet mot dödsstraffet för att omfatta alla fångar och typer av brott. Detta steg mötte kontroverser, särskilt med tanke på att majoriteten av världens länder vid den tiden tillämpade dödsstraffet.

1980-talet: Kampen mot "Försvinnanden" och Politiska Mord

Under 80-talet började Amnesty rikta sitt arbete mot "försvinnanden" och politiska mord, särskilt i Latinamerika där systematiska bortföranden och övergrepp ägde rum.

4

Mänskliga rättigheter

När Amnesty bildades 1961 var organisationens syfte att kämpa för personer som fängslats på grund av sina politiska åsikter eller sin religiösa tro. Undan för undan har Amnestys arbetsområden därefter utvidgats, för att idag innefatta ett arbete för alla de rättigheter som finns i FNs allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och andra människorättsdokument. Kunskap om mänskliga rättigheter är därför en förutsättning för att förstå, och fullt ut kunna delta i, Amnestys arbete.

Mänskliga rättigheter är ett begrepp som rymmer många olika aspekter. Det går inte att datera när de mänskliga rättigheterna skapades eller myntades och det finns heller ingen given definition av begreppet. Snarare är det en existensiell fråga, i likhet med t.ex. synen på kärlek, religion eller livets mening.

När man talar om de mänskliga rättigheternas ursprung handlar det alltså om att sortera vilka tankegångar som rymms inom begreppet, inte att presentera en upphovsman/kvinna eller en given ursprunglig uppfattning.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNAS HISTORIA

Redan under antiken och medeltiden diskuterades människors rättigheter av filosofer som Aristoteles och Thomas av Aquino. Deras tankar påverkar fortfarande dagens mänskliga rättigheter enligt Amnesty.

Aristoteles trodde på naturliga rättigheter utöver lagarna. Om en order strider mot ens moral, bör man kunna vägra att följa den. Denna tanke återkom under 1600-talet när politiska ideologier som Thomas Hobbes och John Locke började formos.

Locke anses viktig för frihet och jämlikhet. Han betonade individens rätt till liv, frihet och egendom. Statens roll är att skydda dessa rättigheter. Om staten misslyckas, har människorna rätt att förändra den.

Under 1700-talet fortsatte idéerna att utvecklas. Voltaire var emot dödsstraffet, och Montesquieu utvecklade maktodelningsprincipen. Den amerikanska självständighetsförklaringen 1776 och den franska revolutionen 1789 var viktiga händelser som påverkade synen på mänskliga rättigheter.

Industrialiseringen på 1800-talet ledde till fackföreningsrörelsen och förbättringar av arbetsvillkor. Slaveriet avskaffades i USA efter inbördeskriget. Rösträttsrörelsen kämpade för allmän och lika rösträtt, och kvinnor fick rösta i Sverige 1921.

Under 1900-talet gjordes betydande framsteg. Flera kolonier krävde självstyre. Martin Luther King och medborgarrättsrörelsen kämpade för lika rättigheter i USA. Apartheid avskaffades i Sydafrika, och demokrati ersatte kommunistiska regimer i Östeuropa. Många länder avskaffade dödsstraffet.

Historien visar behovet av att fortsätta utveckla mänskliga rättigheter, med hänsyn till händelser som förtryck av ursprungsbefolkningar, folkmord och övergrepp i olika delar av världen.

5

Folkrätt

Folkrätt reglerar förhållandet mellan stater och områden som internationell postgång, flygtrafik och diplomatiska förbindelser. Mänskliga rättigheter inom folkrätten delas upp i två huvudområden:

- humanitär rätt, som styr beteendet under krig och väpnade konflikter
- mänskliga rättigheter, som reglerar individens rättigheter i fredstid.

Det internationella rättssystemet skiljer sig från det inomstatliga genom att varje stat anses suverän och är alltså inte bunden av yttre regler. För att undvika anarki och främja samarbete mellan länder har man valt att ingå överenskommelser, uttryckta genom sedvanerätt och traktaträtt.

SEDVANERÄTT OCH TRAKTATRÄTT

Sedvanerätt grundar sig på långvarig enighet kring vissa principer. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, även om den inte är ett formellt juridiskt dokument, åberopas ofta som sedvanerättsligt bindande. Ett exempel på svenskt sedvanerätt är allemansrätten.

Traktaträtt involverar formella skriftliga avtal mellan länder och blir juridiskt bindande när de ratificeras och inkorporeras i nationell lagstiftning. Detta kräver en aktiv handling från staten och ändringar i den nationella lagstiftningen för att överensstämma med avtalet, konventionen eller stadgan.

NEGATIVA OCH POSITIVA RÄTTIGHETER

Begreppen negativa och positiva rättigheter används i debatten om mänskliga rättigheter. Negativa rättigheter innebär frihet från skada, medan positiva rättigheter kräver aktiv handling för att tillgodose medborgarnas välbefinnande. Amnesty International understryker att alla rättigheter enligt FN:s förklaring om mänskliga rättigheter är odelbara och universella.

6

Humanitär rätt

Centrala principer i humanitär rätt inkluderar att krigförande inte har obegränsad frihet i valet av krigsföringsmedel. Regler har utvecklats parallellt med framsteg inom vapenteknologi, och konventioner om förbud mot användning av stridsgaser och andra vapen har antagits.

Humanitär rätt handlar om att säkerställa mänskliga rättigheter även under krig. De första internationella avtalen om krigföring slöts i Haag 1899 och 1907. Där fastställdes detaljerade regler om krigföring, vapenanvändning och behandling av krigsfångar.

Två grundprinciper inom humanitär rätt är diskriminering och proportionalitet.

- Diskrimineringsprincipen innebär att endast militära mål får angripas,
- Proportionalitetsprincipen kräver att det civila lidandet ska vara proportionellt mot det militära värdet av en attack. Det innebär också att vapen inte får orsaka onödigt lidande, vilket ledde till förbudet mot vapen som dum-dum-kulor under 1800-talet.

Senare tillkom Genèvekonventionen 1949 vilket är ett viktigt komplement till humanitär rätt. Med Genèvekonventionen gäller krigslagarna även för inomstatliga väpnade konflikter. I konventionen fastställs regler för behandling av sårade, sjuka, krigsfångar och civila under krigstid.

7

Konventioner och mänskliga rättigheter

Den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter antogs av FN 1948 som en icke-bindande deklARATION. Trots att vissa länder inte formellt godkänt den har de, genom att ansluta sig till FN, implicit accepterat den.

Efter svårigheter att enas under efterkrigstiden antogs två konventioner 1966, en om medborgerliga och politiska rättigheter och en om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Ytterligare konventioner har antagits sedan dess, inklusive FN:s konvention om avskaffande av rasdiskriminering 1969, Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor 1979, Konventionen mot tortyr 1984, och Konventionen om barnets rättigheter 1989.

Internationella domstolar etablerades på 1990-talet för att hålla ansvariga för krigsförbrytelser, och kraven på en permanent internationell brottmålsdomstol ledde till Romstadgan 2002.

Vad är en konvention?

En konvention är en överenskommelse mellan länder, bestående av en inledning och regler i form av artiklar. Att skriva under visar en vilja att följa den, även om det ännu inte är juridiskt bindande.

Vad är ratificering?

Ratificering gör konventionen juridiskt bindande i det berörda landet genom ändringar i den nationella lagen. Inkorporering innebär att konventionen alltid går före den nationella lagen när de är i konflikt.

Tilläggsprotokoll

Vid behov av uppdateringar eller kompletteringar skapas tilläggsprotokoll istället för en ny konvention.

Tilläggsprotokollet erhåller samma status som originalkonventionen.

Kommittéer till konventionerna

Varje konvention har en övervakande kommitté för att säkerställa att länder följer sina förpliktelser. Länder rapporterar regelbundet och kan åläggas åtgärder om de inte följer överenskommelserna, med fokus på rättelse snarare än straff.

8

**Den allmänna förklaringen om mänskliga
rättigheter**

Efterkrigstiden och Internationellt Ansvar

Efter andra världskriget väckte nazisternas massmord av miljontals människor internationell avsky. Det blev tydligt att regeringar inte ensamma kunde bestämma hur deras befolkning skulle behandlas. Världssamfundet kände ansvar för att skapa regler för mänskliga rättigheter i fredstid.

FN:s Uppkomst och utmaningen att enas

FN bildades 1945 med ett klart uppdrag att värna människors rättigheter. Det inledande arbetet med att skapa en definition av mänskliga rättigheter visade sig komplicerat. Olika synsätt från världens olika delar ledde till omfattande förhandlingar och över 2 000 omröstningar innan den allmänna förklaringen antogs.

Mångfald i synen på mänskliga rättigheter

I Västeuropa och USA betonades individens rättigheter gentemot statsmakten, med inspiration från liberala politiska tänkare. I Sovjetunionen prioriterades ekonomiska och sociala rättigheter, influerade av socialistiska idéer. Länder i Afrika, Latinamerika och södra Asien betonade folkens rättigheter, kopplat till deras koloniala förflutna och samhällsstrukturer.

Debatten Fortsätter:

Kulturrelativism vs. Universalitetsprincipen

Vad är mänskliga rättigheter? Debatten om vad som ska betraktas som mänskliga rättigheter eller inte pågår än idag, och frågan lär aldrig få ett slutgiltigt svar som alla kan enas om. Det finns de som menar att frågan om mänskliga rättigheter måste sättas in i sitt historiska och kulturella sammanhang och att mänskliga rättigheter därmed innebär olika saker i olika kulturer och olika regioner i världen. Detta synsätt kallas kulturrelativism. Amnesty är dock tydliga förespråkare av den s.k. universalitetsprincipen.

FN:s Allmänna Förklaring:

En Milstolpe i Mänskliga Rättigheter

Antagen av FNs generalförsamling den 10 december 1948, den allmänna förklaringen är världens mest betydande dokument om mänskliga rättigheter. Även om den inte är juridiskt bindande, anses den av Amnesty International vara en del av sedvanerätten. Alla länder som ansluter sig till FN förväntas moraliskt följa dess principer.

